

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Saamelaisalueen
koulutuskeskuksesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta. Samalla kumottaisiin nykyinen laki.

Nykyinen laki on monin tavoin vanhentunut eikä ole seurannut koulutuslainsäädännössä tehtyjä muutoksia. Koulutuskeskuksen toimintaympäristö ja toiminta ovat muuttuneet. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen asema saamelaisten kotiseutualueen ja saamelaisväestön koulutustarpeisiin vastaavana valtion oppilaitoksena säilyisi ennallaan.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksella olisi edelleen kaksi keskeistä koulutustehtävää. Koulutuskeskuksen antamassa ammatillisessa perus- ja lisäkoulutuksessa noudatettaisiin ammatillisesta koulutuksesta annettujen lakien säännöksiä. Voimassa olevaan lakiin sisältyvä yleissivistävä aikuiskoulutus -termi

muutettaisiin saamen kielen ja kulttuurin opetuksiksi ja siihen sisältyisi myös saamelaiskulttuurin kehittämiseen ja edistämiseen tarkoitettu kurssimuotoinen opetus. Tätä opetusta koskevasta määrällisestä säätelystä luovuttaisiin niin, että opetuksen laajuudesta sovitaisiin Opetushallituksen kanssa tehtävässä tulossopimuksessa. Tämän opetuksen opiskelijoiden asemaa koskevia säännöksiä uudistetaan.

Koulutuskeskuksen hallintoelimiä ja henkilöstöä koskevat säännökset otettaisiin pääosin lakiin, kun ne nyt ovat asetuksessa. Johdon asettaminen siirrettäisiin lääninhallitukselta Opetushallitukselle.

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 2010 alussa.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILA	3
2.1 Saamelaisväestö ja saamen kieli	3
2.2 Saamelaisalueen koulutuskeskus	4
Ammatillinen perus- ja lisäkoulutus.....	4
Aikuisten yleissivistävä koulutus ja saamelaiskulttuurin koulutus	5
Koulutuksen rahoitus.....	6
Hallinto, henkilöstö ja toimitilat.....	6
Tutkimus- ja palvelutoiminta ja kansainvälinen yhteistyö	6
2.3 Saamelaisalueella toimivat koulutuksen järjestäjät, oppilaitokset ja korkeakoulut	7
2.4 Nykytilan arviointi	8
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	8
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	9
4.1 Taloudelliset vaikutukset	9
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja henkilöstöön	10
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	10
5 ASIAN VALMISTELU	10
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	12
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	12
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	16
3 VOIMAANTULO.....	16
LAKIEHDOTUS	17
Laki Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta	17

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Valtion oppilaitosten lukumäärä koulutusjärjestelmässä on vähentynyt. 1990-luvulla kunnallistettiin suuri määrä valtion ammatillisia oppilaitoksia ja viimeksi vuoden 2009 alussa yhdistettiin valtion ammatilliset erityisoppilaitokset muihin koulutuksen järjestäjiin. Valtion ammatillisia oppilaitoksia ovat nykyisin Saamelaisalueen koulutuskeskus ja Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus.

Opetusministeriön alaisista valtion oppilaitoksista oma lainsäädäntö on vain Saamelaisalueen koulutuskeskuksella ja vuonna 2008 toimintansa aloittaneella Helsingin eurooppalaisella koululla. Molemmilla on sellaisia erityistehtäviä tai erityispiirteitä, joiden vuoksi omaa lainsäädäntöä on kummallekin pidetty perusteltuna.

2 Nykytila

2.1 Saamelaisväestö ja saamen kieli

Saamelaiset ovat Euroopan pohjoisin ja EU-alueen ainoa alkuperäiskansa. Saamelaisen asuttama alue ulottuu Keski-Norjasta ja –Ruotsista Taalainmaan ja Hedmarkenin pohjoisosista Suomen pohjoisosan yli Kuolan niemimaalle. Saamelaisia asuu myös näiden alueiden ulkopuolella. Norjassa saamelaisia on noin 50 000—70 000, Ruotsissa 15 000—20 000 ja Venäjällä 2 000. Suomessa asuu noin 9 400 saamelaista. Heistä yli 60 prosenttia asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella: Helsingin seudulla noin 1 000, Rovaniemellä noin 550 ja Oulun seudulla noin 600 saamelaista. Näin arvioituna saamelaisista asuu kotiseutualueella noin 3 600.

Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Perustuslain 121 §:n mukaan saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto. Saamelaisten itsehallinnosta säädetään tarkemmin laissa saamelaiskäräjistä (974/1995). Saamelaista koskeva määrittely sisältyy kärjälain 3 §:ään. Saamelaisten kotiseutualueel-

la, jäljempänä saamelaisalue, tarkoitetaan lain 4 §:n mukaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta. Alueen koko väestömäärä on noin 10 400.

Itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät. Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia tehtäviinsä kuuluvissa asioissa kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Käräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja.

Perustuslain 17 §:n 3 momenttiin sisältyy lakivaraus, jonka mukaan saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisissa säädetään lailla. Mainitulla lailla tarkoitetaan nykyisin saamen kielilakia (1086/2003). Saamen kielellä tarkoitetaan kaikkia kolmea Suomessa puhuttua saamen kieltä eli inarinsaamea, koltansaamea ja pohjoissaamea (3 §). Saamelaiskäräjien tilastojen (2007) mukaan pohjoissaamen kieltä äidinkielenään puhuu noin 1 770, inarinsaamea 300 ja koltansaamea 360.

Saamen kielilain tarkoituksena on osaltaan turvata perustuslaissa säädetty saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Laissa säädetään saamelaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään tuomioistuimissa ja muussa viranomaisessa sekä julkisen vallan velvollisuuksista toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia. Lain soveltamisalaan kuuluvat viranomaiset on määritelty lain 2 §:ssä, johon valtion oppilaitoksena toimivaa Saamelaisalueen koulutuskeskusta ei ole sisällytetty.

Laissa säädetään myös sen soveltamisalaan kuuluvien viranomaisten henkilöstön saamen kielen taidosta ja sitä koskevien kelpoisuusvaatimusten asettamisesta saamelaisten kotiseutualueella. Tällaisista kelpoisuusvaatimuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa (424/2003) säädetään. Kielitaito osoitetaan yleisillä kielitutkinnoilla tai opintojen yhteydessä suoritettulla

kielikokeella tai korkeakouluopinnoilla. Yleisen kielitutkinnon voi suorittaa pohjoissaamen kielessä.

Perusopetuslaissa (628/1998) on säädetty saamen kielen opetuksesta. Opetus voidaan järjestää saamenkielisenä opetuksena joko kokonaan tai osittain. Saamea voidaan opettaa äidinkielenä, A-kielenä tai valinnaisena B2-kielenä. Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella annettavasta saamen kielen opetuksesta ei ole säännöksiä opetuslaeissa. Saamenkielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa voidaan myöntää valtionavustusta, jos oppilaitoksissa ei järjestetä perusopetuslain 12 §:ssä ja lukiolain (629/1998) 8 §:ssä tarkoitettua äidinkielen opetusta näille oppilaille.

2.2 Saamelaisalueen koulutuskeskus

Saamelaisalueen ammatillista koulutusta varten perustettiin vuonna 1978 Saamelaisalueen ammatillinen koulutuskeskus, jonka tehtävänä oli erikoistua lähinnä luontaiselinkeinoihin ja saamen käsitöihin liittyvään ammatilliseen peruskoulutukseen. Vuonna 1993 keskitettiin saamelaisalueen ammatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus yhteen oppilaitokseen yhdistämällä Saamelaisalueen ammatilliseen koulutuskeskukseen valtion ylläpitämä Ivalon kotitalousoppilaitos ja yksityisen kannatusyhdistyksen ylläpitämä Inarin opisto -niminen kansanopisto, jonka toiminta oli painottunut lähinnä saamen kulttuuriin ja kieleen liittyvään opetukseen. Laissa saamelaisalueen koulutuskeskuksesta (545/1993) oppilaitoksen nimi muutettiin ja se jatkoi toimintaansa valtion oppilaitoksena. Järjestelyllä oli tarkoitus tehostaa alueen ammatillista koulutusta ja samalla taata saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvien erityistehtävien hoitaminen.

Ammatillinen perus- ja lisäkoulutus

Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun asetuksen (649/1993) mukaan koulutuskeskus antaa ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä yleissivistävää aikuiskoulutusta ja saamenkulttuurin koulutusta. Koulutusten osalta viitataan vanhaan ammatillisia

oppilaitoksia koskevaan lakiin (487/1987), joka on koululakien uudistamisen yhteydessä muutettu laiksi ammatillisesta koulutuksesta (630/1998) ja laiksi ammatillisesta aikuis-koulutuksesta (631/1998).

Ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen tutkintorakenteesta määrätään opetusministeriön asetuksilla. Koulutuksen sisältöä ohjaavat Opetushallituksen valmistelemat opetus-suunnitelmien ja tutkintojen perusteet, joiden pohjalta koulutuskeskus päättää opetuksen toteuttamisesta. Saamelaisalueen elinkeinot ja kulttuuri on otettu huomioon ammatillisten tutkintojen kehittämisessä muun muassa luomalla luonto- ja ympäristöalan perustutkinto, porotalousyrittäjä ja käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, artesaani, ammatialana saamenkäsityöt sekä saamenkäsityökisällin ja porotalouden ammattitutkinnot sekä saamenkäsityömestarin erikoisammattitutkinto.

Ammatillista koulutusta säädellään opetusministeriön myöntämällä järjestämisluvulla. Ammatillisen peruskoulutuksen järjestämisluvassa määritellään koulutuksen järjestäjä, koulutustehtävä, kunnat, joissa koulutusta voidaan järjestää, oppilaitoksen opetuskieliset, koulutusalat, opiskelijamäärä, erityinen koulutustehtävä, koulutuksen järjestämismuoto, koulutuksen järjestäminen oppisopimuskoulutuksena ja muut mahdolliset erillismääräykset. Ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämisluvassa määritellään koulutuksen järjestäjä, koulutustehtävä, opetuskieli, koulutusalat, opiskelijatyövuosien ja oppisopimusten vähimmäismäärät sekä työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen ammatillisen peruskoulutuksen järjestämisluvan mukaan opetusta voidaan järjestää Inarin kunnassa ja opetuskielinä ovat suomi ja saame. Koulutusaloiksi on määrätty ammatillinen peruskoulutus kulttuurialalla, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla, luonnontieteiden alalla, luonnonvara- ja ympäristöalalla, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä matkailu-, ravitsemus- ja talousalalla. Vuotuinen kokonaisopiskelijamäärä on enintään 155 opiskelijaa.

Saamelaisalueen koulutuskeskus on antanut ammatillista peruskoulutusta vuonna 2008 seuraavilla aloilla: käsi- ja taideteolli-

suusalan perustutkinto (muun muassa saamenkäsityöala, 42 opiskelijaa), tietojenkäsittelyn perustutkinto (8 opiskelijaa), liiketalouden perustutkinto (12 opiskelijaa), luonto- ja ympäristöalan perustutkinto (muun muassa luontoyrittäjä, porotalousyrittäjä, 25 opiskelijaa), hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto sekä matkailualan perustutkinto (44 opiskelijaa) sekä ja sosiaali- ja terveysalan perustutkinto (18 opiskelijaa). Peruskoulutuksen opiskelijamäärä oli 127 vuonna 2006, 128 vuonna 2007 ja 122 vuonna 2008. Keväällä 2009 opiskelijoita oli 119. Noin 80 prosenttia opiskelijoista on kotoisin kotiseutualueen kunnista ja heistä suurin osa Inarista.

Ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämisluvassa ei määritellä tarkemmin koulutusaloja. Lupa järjestää lisäkoulutusta avaa mahdollisuuden järjestää koulutusta moniin eri osaamistarpeisiin, sillä ammatti- ja erikoisammattitutkintoja on runsaasti. Ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosien kertymä vuonna 2008 oli 20,7. Koulutus on ollut lähinnä erä- ja luonto-oppaan ammattitutkintoon valmistavaa koulutusta. Koulutuskeskuksella on myös ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 1 §:n 6 momentin mukainen työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä.

Aikuisten yleissivistävä koulutus ja saamelaiskulttuurin koulutus

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toiminta yleissivistävän aikuiskoulutuksen antajana juontuu kansanopistona toimineen Inarin opiston yhdistämisestä siihen. Lainsäädännössä ei ole tarkempaa määritelmää yleissivistävälle aikuiskoulutukselle eikä termillä ole selvää asemaa tai sisältöä. Kurssitarjonta on samantyyppistä kuin vapaassa sivistystyössä. Koulutuskeskus esittelee Opetushallitukselle yleissivistävän aikuiskoulutuksen suunnitelman ja opintolinjat ja niiden kehittämistarpeet merkitään tulossopimukseen.

Koulutuskeskus järjestää aikuisten yleissivistävää koulutusta seuraavilla opintolinjoilla: *Sáme giela ja kultuvrra linjá* koostuu 40 opintoviikon laajuisista pohjoissaamen ja kulttuurin opinnoista. Opetuskielenä on alussa suomi ja opintojen edetessä pohjoissaame. Opinnoissa keskitytään yleisten kielitutkinto-

jen keskitason tutkinnossa vaadittavaan kielitaitoon ja tavoitteena on suorittaa pohjoissaamen kielitutkinto. Opiskelijoilla on mahdollisuus erikseen osallistua myös ylioppilastutkinnon saamen kielen lyhyen oppimäärän kokeeseen. Kulttuuriopetusta kehitetään yhteistyössä Oulun yliopiston Giellagas -instituutin kanssa. Linjan opiskelijamäärä vuonna 2008 oli 10.

Medialinja keskittyy filmituotantoon, lähinnä lyhytfilmeihin. Lisäksi opiskellaan ääni- ja radiotyötä sekä verkkoviestintää. Tulossopimusten mukaan media-alan koulutusta kehitetään työelämän ja alueen tarpeita vastaavaksi ja työelämälähtöiseksi, koska saamen kieltä osaavia ja kulttuuria tuntevia elokuva- ja televisioalan työntekijöitä tarvitaan lisää. Linjan tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat Sámi Radio ja TV 2. Opiskelijoita vuonna 2008 oli 14.

Korkea-asteen ja käytännön linjalla opiskelija voi koota opiskelukokonaisuutensa tarpeidensa mukaan. Linjalla voi opiskella korkeakouluopintoja (lähinnä verkko-opintoina) ja ottaa koulutuskeskuksen opintotarjonnasta itselleen sopivia kursseja. Opetussuunnitelmaa kehitetään yhteistyössä Lapin ja Oulun yliopistojen kanssa. Painopisteenä korkeasteen koulutuksen kehittämisessä on paikallisten nuorten jatko-opiskelumahdollisuuksien parantaminen. Linja ei ollut toiminnassa lukuvuonna 2007–2008, mutta syksyllä 2008 opiskelun aloitti 6 opiskelijaa. Aikuisten yleissivistävässä koulutuksessa oli vuonna 2006 15 opiskelijaa ja vuonna 2008 opiskelijoita oli 21. Opiskelijaviikkojen kertymä vuonna 2008 oli 840. Noin 70 prosenttia opiskelijoista on kotoisin kotiseutualueen kunnista.

Edellä mainittujen opintolinjojen rinnalla järjestetään erityisesti saamen kieleen ja kulttuuriin keskittyvää kurssimuotoista koulutusta. Saamelaiskulttuurin kehittämiseen ja edistämiseen tarkoitettulle opetukselle on asetettu lukuvuodessa 1 200 opiskelijaviikon enimmäismäärä. Opiskelijaviikko tarkoittaa yhden opiskelijan työviikon mittaista opiskelua. Vuonna 2008 opiskelijaviikkojen kertymä oli 1 223 ja koulutukseen osallistui 705 opiskelijaa.

Koulutuksen rahoitus

Rahoituksen kohdentamisesta Saamelaisalueen koulutuskeskukselle päätetään Opetushallituksen ja koulutuskeskuksen välisessä tulossopimuksessa valtion talousarvioon sisältyvän määrärahan rajoissa. Sopimuksen valmistelu pohjautuu koulutuskeskuksen muodostamaan asiantuntijanäkemykseen alueen tarpeista. Koulutuskeskus päättää itse voimavarojen tarkemmasta kohdentamisesta tulossopimuksen tavoitteet huomioonottaen. Muiden valtion oppilaitosten tapaan koulutuskeskus laatii vuosittain toiminta- ja taloussuunnitelman, joka on pohjana seuraavien vuosien toiminnan tavoitteita ja rahoitusta koskevalle valmistelulle.

Saamelaisalueen koulutuskeskus saa rahoituksen ammatillista perus- ja lisäkoulutusta, yleissivistävää sekä saamelaiskulttuurin koulutusta varten opetusministeriön pääluokassa yhtenä kokonaisuutena. Valtion talousarviossa koulutuskeskuksen voimavarat on budjetoitu momentille 29.20.01 osana valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenoja. Vuonna 2008 Saamelaisalueen koulutuskeskuksen osuus tästä oli 4 310 000 euroa. Määräraha on kaksivuotinen siirtomääräraha. Lisäksi käytettävissä oli hanke- ja kehittämismäärärahoja noin 1,8 miljoonaa euroa. Vuonna 2009 kokonaismäärärahatarve on tulossopimuksen mukaan 4,5 miljoonaa euroa. Koulutuskeskuksen rahoituspohja muodostuu valtion budjettirahoituksesta, maksullisen palvelutoiminnan (mukaan lukien työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus) rahoituksesta sekä erityyppisestä hanke- ja kehittämishoiduksesta. Kuntien rahoitusosuuden piiriin kuuluu myös valtion järjestämä ammatillinen peruskoulutus.

Hallinto, henkilöstö ja toimitilat

Asetuksen 4 §:n mukaan lääninhallitus nimeää koulutuskeskuksen johtokuntaan neljäksi vuodeksi kerrallaan kahdeksan jäsentä ja näille henkilökohtaiset varajäsenet. Johtokuntaan kuuluvat myös opettajien, muun henkilöstön ja opiskelijoiden edustajat. Kuiden johtokunnan jäsenen ja heidän varajäsenensä tulee edustaa saamelaisväestöä ja heidät lääninhallitus nimeää nykyisin saame-

laiskäräjien esityksestä. Ammatillisen koulutuksen yhteistyötä varten koulutuskeskuksessa voi olla myös neuvottelukunta. Koulutuskeskuksen opettajakunnan muodostavat rehtori, apulaisrehtori ja päätoimiset opettajat. Laissa säädetään myös oppilaskunnasta.

Lain 5 §:n mukaan koulutuskeskuksella on johtokunnan hyväksymä johtosääntö. Johtosäännössä määrätään koulutuskeskuksen toiminnan yleisistä perusteista, hallinnosta, hallintoelinten sekä viranhaltijoiden toimivallasta ja tehtävistä sekä muista asioista.

Koulutuskeskuksen henkilötyövuosimäärä vuonna 2008 oli 68,3, josta varsinaisen toiminnan osuus oli 59,6 henkilötyövuotta. Opetushenkilöstön osuus oli 31,6 henkilötyövuotta. Muu osuus koostuu erilaisella hankerahoituksella palkatuista henkilöistä.

Koulutuskeskuksella on toimitiloja Inarissa, Ivalossa, Toivonniemessä ja Enontekiöllä. Asuntolatoimintaa on Inarin, Ivalon ja Toivonniemen toimipaikoissa.

Tutkimus- ja palvelutoiminta ja kansainvälinen yhteistyö

Tutkimus- ja palvelutoiminta on perustunut pitkälti hankerahoitukseen. Vuoden 2007 erillismäärärahoilla EU-hankkeita on toteutettu yhteensä 1,2 miljoonalla eurolla. Koulutuskeskus on luonut koulutustoiminnan ohel-la laajan kansallisen ja kansainvälisen yhteistyöverkoston erityisesti poronhoidossa ja saamenkäsityössä, mutta myös matkailussa ja uusien teknologioiden hyväksikäyttämässä perinteisissä elinkeinoissa. Uutta teknologiaa ja koulutusta on pyritty kehittämään saamelaiten yrittäjien ja elinkeinonharjoittajien tarpeisiin muun muassa markkinoiden ja EU-lainsäädännön muutosten vuoksi. Keskeisiä hankkeita ovat esim. PoroICT-hanke, Sisnaa - poronahkaa -käsityön teknologiahanke ja Argis - Njapoi - Raidu -kulttuuri-matkailuhanke Nenetsia - Sápmi. Kansainvälisellä yhteistyöllä on myös merkittävä kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys. Maksullisen palvelutoiminnan tuotot olivat vuonna 2008 noin 300 000 euroa ja erillishankkeiden osuus noin 377 000 euroa.

Ammatilliseen lisäkoulutukseen liittyvän työelämän kehittämis- ja palvelutehtävän hoitamiseen Opetushallitus myönsi rahoitusta

57 000 euroa vuonna 2007 ja 10 000 euroa vuonna 2008.

Työvoimapolitiittisen koulutuksen koulutettavapäiviä oli 3 593 vuonna 2006, 7 895 vuonna 2007 ja 3 157 vuonna 2008. Lapin mittakaavassa Saamelaisalueen koulutuskeskus on pieni toimija. Se tarjoaa koulutusta Pohjois-Lapin työvoimatoimiston alueelle, lähinnä Inarissa ja Utsjoella. Tyypillisiä koulutuksia ovat erilaiset saamelaiskulttuuriin ja porotalouteen liittyvät sekä matkailu- ja elintarvikealan koulutukset. Pohjois-Lapin työvoimatoimisto ostaa koulutuskeskukselta myös yksittäisiä koulutuspaikkoja, sillä pitkien etäisyyksien ja pienen väestöpohjan vuoksi kokonaisten opiskelijaryhmien koaminen on usein mahdotonta.

2.3 Saamelaisalueella toimivat koulutuksen järjestäjät, oppilaitokset ja korkeakoulut

Saamelaiskäräjien julkaiseman tilaston mukaan saamenkielistä opetusta sai luvuvuonna 2008—2009 144 oppilasta, joista 140 perusopetuksessa ja neljä lukiossa. Saamen kielen opetusta annettiin perusopetuksen 281 ja lukion 58 oppilaalle. Saamelaisten kotiseutualueella annettiin saamen kielen ja saamenkielistä opetusta yhteensä 500 oppilaalle ja kotiseutualueen ulkopuolella yhteensä 68 oppilaalle.

Saamelaisalueella toimivat Ivalon ja Enontekiön lukiot sekä Utsjoen saamelaislukio. Kotiseutualueella asuvia opiskelijoita käy myös Sodankylän lukiossa. Saamen kieltä opetetaan lukioissa äidinkielenä ja vieraana kielenä. Utsjoen lukiossa annetaan jonkin verran myös saamenkielistä opetusta. Ivalon lukiossa annetaan tarpeen mukaan opetusta kaikissa kolmessa saamen kielessä. Inarin kunnan opettaja on antanut saamen kielen verkko-opetusta myös kotiseutualueen ulkopuolella toimiviin lukioihin, joissa ei ole saatavilla saamen kielen opettajaa. Saamelaisten kotiseutualueen kunnat saavat saamen kielen ja saamenkieliseen perus- ja lukio-opetukseen sekä ammatilliseen koulutukseen valtionavustuksen, joka kattaa keskimäärin kyseisen opetuksen opettajien palkkakulut.

Lapin suurin ammatillinen oppilaitos on Rovaniemen koulutuskuntayhtymän Lapin ammattiopisto. Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia toimii Länsi-Lapissa. Molemmilla on useita toimipisteitä ympäri Lappia. Kemijärven kaupunki ylläpitää omaa ammattiopistoa. Vapaan sivistystyön oppilaitoksina saamelaisalueella toimivat Enontekiön, Inarin, Utsjoen ja Sodankylän kansalaisopistot toimipisteineen. Osa niistä järjestää avoimen yliopiston opintoja.

Saamelaisalueen, saamelaisten, saamen kielen, kulttuurin ja elinkeinojen kannalta tärkeää koulutusta ja tutkimusta tehdään lisäksi korkeakouluissa. Esimerkiksi Rovaniemen ammattikorkeakoulussa on matkailun, maaseutuyrittämisen ja porotalouden koulutusta. Oulun yliopiston Giellagas -instituutti hoitaa valtakunnallista tehtävää saamen kielen ja kulttuurin opetuksessa ja tutkimuksessa.

Osana korkeakoululaitoksen rakenteellista kehittämistä Pohjois-Suomeen on syntymässä Kemi-Tornion ja Rovaniemen ammattikorkeakoulujen sekä Lapin yliopiston muodostama Lapin korkeakoulukonserni. Lapin maakuntakorkeakoulu on yliopiston, ammattikorkeakoulujen, Lapin kesäyliopiston ja Lapin seutukuntien eri toimijoiden yhteistyöverkosto, jossa myös Saamelaisalueen koulutuskeskus on mukana.

Yleisen kielitutkinnon voi suorittaa pohjoissaamassa. Inarin- ja koltansaamea koskeneen selvityksen mukaan kumpaankaan kielen ei ole saatavilla riittävästi kelpoisuusvaatimukset täyttäviä arvioijia. Vuosina 1998—2006 on suoritettu 139 kielitutkintoa pohjoissaamassa. Kielitutkintoja järjestetään valtakunnallisina tutkintopäivinä perus-, keski- ja ylimmällä tasolla. Saamen kielen kielitutkinnon voi vuonna 2009 suorittaa 14 paikkakunnalla. Saamelaisalueen koulutuskeskus on yksi kokeiden järjestäjistä.

Muissa Pohjoismaissa ja Venäjällä on ammatillisia ja ammatillisesti suuntautuneita korkea-asteen oppilaitoksia, jotka ovat painottuneet saamen kieleen, kulttuuriin ja elinkeinoihin liittyvän koulutustarjontaan. Saamelaisalueen koulutuskeskuksella on yhteistyötä kaikkien kanssa.

2.4 Nykytilan arviointi

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toiminta on kehittynyt monin tavoin nykyisen lainsäädännön aikana. Ammatillinen peruskoulutus on kasvanut jonkin verran vuodesta 1994 vuoteen 2008. Koulutusohjelmien määrä on lisääntynyt sekä perinteisissä luontaiselinkeinoissa että alueen muussa koulutuksessa. Näyttötutkintojärjestelmä on tuonut mukanaan uusia tutkintoja.

Myös Inarin opistolta siirtynyt yleissivistävä aikuiskoulutus on laajentunut selvästi niin, että etenkin media-alan koulutus on korostunut. Saamen kielen ja kulttuurin koulutukseen varattua kiintiötä on kuitenkin pidetty jäykkänä ja liian alhaisena. Koulutuskeskuksen tehtävät saamenkielisessä oppimateriaalituotannossa ovat muuttuneet perinteisestä oppimateriaalituotannosta lähinnä verkko-opetus- ja muiksi opetuksen tukipalveluiksi. Keskeinen kehittämistarve on se, että koulutuskeskus voi palvella saamelaisväestön saamen kielen ja kulttuurin osaamistarpeita myös saamelaisalueen ulkopuolella. Tässä verkko-opetuksella ja oppimateriaalipalveluilla on tärkeä osuus.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen asema ja merkitys erikoistuneena ja omaleimaisena valtion oppilaitoksena on edelleen tärkeä ja ajankohtainen. Saamelaisalueen koulutuskeskus palvelee saamelaisalueen väestöä ja elinkeinoelämää sekä saamelaisväestöä. Ammatillisen koulutuksen rinnalla saamen kielen ja kulttuurin opetuksella on ollut kasvava merkitys koulutuskeskuksen toiminnassa. Tätä ovat vahvistamassa perustuslain ja saamen kielilain säännökset sekä saamelaiskäräjille säädetyt tehtävät.

Koulutuskeskuksen toimintaa säätelevä laki on sisällöllisesti ja teknisesti vanhentunut erityisesti viittaus- ja valtuutussäännösten osalta. Runsaiden muutosten takia on tarpeen uudistaa laki kokonaan.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Ehdotuksen tavoitteena on säännösten ajantasaistaminen ja uudistaminen nykyisen toiminnan pohjalta. Lähtökohta on se, että saamelaisalueen väestön ja saamelaisten osaa-

mis- ja sivistystarpeisiin voidaan edelleen parhaiten vastata valtion ylläpitämän Saamelaisalueen koulutuskeskuksen avulla ja että koulutuskeskuksella on edelleen oma laki.

Perinteisten saamelaiselinkeinojen kehittäminen on tärkeää sekä alueen talouden että saamen kielen ja kulttuurin elinvoiman säilyttämiseksi. Lisäksi tulee olla mahdollisuus uusien elinkeinojen harjoittamiseen ja niiden kehittämiseen saamen kielen ja kulttuurin huomioivalla ja sitä kehittäväällä tavalla. Uusien elinkeinojen, kuten matkailun, luovien alojen ja hyvinvointipalvelujen yhdistäminen perinteisiin ansaintamalleihin antaa nuorille tilaisuuden jäädä tai palata kotiseudulleen.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tekee omaleimaiseksi sen toinen koulutustehtävä eli saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvä koulutus. Saamelaisalueen elinkeinojen sekä saamen kielen ja kulttuurin kehittämistä ei voi käsitellä toisistaan irrallisina ilmiöinä. Elinkeinoarakenteen ja toimintaympäristön muutos ovat johtaneet tilanteeseen, jossa saamen kieli ja kulttuuri eivät voi elää vain perinteisten saamelaiselinkeinojen ja kulttuurimuotojen varassa. Esimerkiksi saamelainen elokuva ja musiikki toimivat erityisesti nuorten yhdysiteenä ja elävän saamen kulttuurin ja identiteetin pohjana myös saamelaisalueen ulkopuolella eläville. Kulttuurituotannolla on merkitystä myös elinkeinona.

Erikoistuneella ja monialaisella oppilaitoksella on laaja asiantuntemus ja verkostot perinteisten saamelaiselinkeinojen koulutuksessa. Myös aikuisille tarkoitettun koulutuksen tarjonta, koulutuksen erilaiset joustavat järjestämistavat ja työelämälähtöisyys soveltuvat erityisesti saamelaisalueen olosuhteisiin, joille ovat ominaisia pitkät välimatkat, epätyypilliset työajat ja moniammatillisuuden korostuminen.

Tavoitteena on, että Saamelaisalueen koulutuskeskusta koskeva uudistettu laki osaltaan antaa mahdollisuudet vahvistaa koulutuskeskusta sekä monipuolistaa ja kehittää sen antamaa koulutusta muuttuviin osaamistarpeisiin.

Ammatillista peruskoulutusta ja ammatillista lisäkoulutusta koskevia säännöksiä on tähänkin saakka sovellettu Saamelaisalueen koulutuskeskuksen antamaan ammatilliseen koulutukseen. Säännökset uudistetaan vas-

taamaan nykyistä lainsäädäntöä eivätkä ne aiheuta toimintaan muutoksia.

Nyt aikuisten yleissivistävänä koulutuksena tunnetun koulutuksen nimi muutettaisiin lainsäädännössä paremmin vastaamaan sen tosiasiallista sisältöä. Saamelaiskulttuurin koulutuksena tunnettu osuus koulutuksesta sulautuisi tähän ja muodostaisi Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toisen keskeisen koulutustehtävän, saamen kielen ja kulttuurin opetuksen. Koulutusta on tarpeen antaa edelleen myös saamelaisalueen ulkopuolella. Tämän opetuksen määrällisestä säätelystä luovuttaisiin ja asiasta sovittaisiin koulutuskeskuksen tulossopimuksessa. Opetuksen keskeiset sisällöt ja laajuus sisällytettäisiin tätä koskevaan suunnitelmaan.

Toisen asteen koulutuksessa voidaan käyttää apuna myös verkko-opetusta, joka mahdollistaa yhdysiteiden vahvistamisen saamelaisalueen ja kaupungeissa kehittyvän saamelaiskulttuurin välillä. Oppimateriaalipalvelujen laajuudesta sovittaisiin tulossopimuksessa.

Saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opiskelijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia, opintososiaalisia etuja ja opiskelijan arviointia koskevat säännökset joudutaan muokkaamaan osittain uusiksi. Opiskelijoiden asema säilyy pääosin ennallaan.

Valtion oppilaitoksen hallintoa ja henkilöstöä koskevia säännöksiä ei sinällään olisi tarpeen ottaa lakiin, koska tarpeelliset säännökset ovat muissa laeissa. Kun otetaan huomioon se, että säännökset ja niiden paikka pääosin asetuksessa eivät ole pitkään aikaan vastanneet nykylainsäädännön vaatimuksia, on perusteltua laatia uusi laki niin, että siihen sisältyvät myös hallintoa ja henkilöstöä koskevat säännökset. Tämä helpottaa koulutuskeskuksen aseman ja tehtävien hahmottamista kokonaisuutena. Hallintoa ja henkilöstöä koskevat säännökset vastaavat pääosin nykytilannetta. Johtokunnan asettaminen esitetään siirrettäväksi lääninhallitukselta Opetushallitukselle.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen rahoitus on maksettu valtion varoista. Vuoden 2007 tilinpäätöksen mukaan varsinaisen toiminnan nettomenot olivat 3 627 037 euroa ja vuonna 2008 arviolta 3 874 000 euroa. Maksudollisen palvelutoiminnan tuotot olivat vuonna 2008 303 100 euroa. Vuoden 2009 tulossopimuksen mukaan rahoitustarve varsinaiseen toimintaan on 4 030 000 euroa. Erilishankkeiden osuus rahoituksesta on vuodelle 2009 arvioitu 520 000 euroksi.

Toiminnassaan koulutuskeskus on voinut Opetushallituksen kanssa sopien suunnata toimintamenojaan joustavasti muuttuvien tarpeiden mukaisesti. Saamelaiskulttuurin opetuksen enimmäiskiintiö 1 200 opiskelijaviikkoa on kuitenkin jäykistännyt määrärahan käyttöä. Ehdotus kiintiön poistamisesta lisää koulutuskeskuksen itsenäisyyttä ja se voi suunnata toimintamenojensa puitteissa Opetushallituksen kanssa sovittavalla tavalla toimintaansa alueen ja saamelaisväestön tarpeiden mukaan. Kiintiön poistaminen mahdollistaisi myös vuosittaiset painopisteiden siirrot ammatillisen koulutuksen sekä kieli- ja kulttuuriopetuksen välillä.

Ammatillisen peruskoulutuksen puolella järjestämislupa asettaa peruskoulutukselle enimmäismäärän. Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärän on arvioitu koulutuskeskuksen vuosien 2010—2012 toimintaja taloussuunnitelmassa pysyvän 130 opiskelijan tasolla, mikä on jonkin verran suurempi kuin viime vuosina toteutunut. Saamen kielen ja kulttuurin opetuksen määrän toimintaja taloussuunnitelma ennakoii nousevan 2 000 opiskelijaviikkoon vuonna 2010 ja pysyvän samalla tasolla. Tähän vaikuttaa se, että nykyiset pitkäkestoiset linjat ja kurssimuotoinen koulutus muodostavat tulevaisuudessa selkeämmän saamelaiskulttuuriin keskittyvän kokonaisuuden. Tämän opetuksen kokonaisvolyymi säilyy siis nykyisellä tasolla.

Jotta verkko-opetusta ja oppimateriaalipalveluja voitaisiin kehittää, määrärahaa on mahdollista suunnata myös siihen. Tämä parantaisi saamen kielen opetuksen järjestämismahdollisuuksia myös kotiseutualueen

ulkopuolella, mitä on vaikeuttanut muun muassa opettajaresurssien ja oppimateriaalien vähyys. Oppimateriaalipalveluja voidaan tarjota kunnille pääosin maksullisena palvelutoimintana, mikä tuo myös tuloja.

Kokonaisuutena koulutuskeskuksen toiminta säilyy nykyisellä tasolla. Esitys ei aiheuta sellaisia muutoksia toimintaan, että niillä olisi valtion- tai kunnallistaloudellisia vaikutuksia. Esitys on toteutettavissa valtiontalouden kehyspäätöksen 2010–2013 antamissa rajoissa.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja henkilöstöön

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen johtokunnan nimittäminen esitetään siirrettäväksi lääninhallituksesta Opetushallitukselle kuten useimmissa valtion oppilaitoksissa.

Vuoden 2010 alusta lähtien uudelleen muotoutuvalla aluehallinnolla on useita elinkeino- ja työllisyyspolitiikkaan sekä alueen kehittämiseen liittyviä tehtäviä ja näihin liittyen myös koulutusta koskevia tehtäviä. Muodostettavat uudet aluehallintoviranomaiset käsittelevät siten myös saamelaisalueen ja saamelaisväestön koulutusta koskevia kysymyksiä kuten koulutustarpeiden ennakointia.

Johtokuntaa, rehtoria ja henkilöstöä koskevat säännökset ovat nykyistä selkeämpiä ja helpottavat hallinnon järjestämistä. Vuodelta 1993 peräisin oleva johtosääntö on välttämättöntä uusia.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Lapin läänin väkiluku on vähentynyt vuoden 1993 noin 203 000:sta noin 184 000:een vuoden 2007 lopussa. Läänin olosuhteille on ominaista harva asutus, etenkin Pohjois-Lapin alueella. Väestöstä nuorimpien, alle 15-vuotiaiden ikäluokkien osuus on maan keskiarvoa pienempi. Väestöennusteet osoittavat samanlaista väestön vanhenemista kuin muualla maassa. Saamelaisten kotiseutualueen elinkeinorakenne poikkeaa muusta maasta siten, että alkutuotannon ja palvelujen osuus on keskimääräistä korkeampi ja jalostuksen taas pienempi. Alueen työttömyys on maan keskiarvoa korkeampaa. Työttömyysaste vuonna 2008 Inarissa ja Utsjoella oli 12

prosentin tasolla ja Enontekiöllä yli 19 prosenttia. Saamelaisalueen kunnissa väestön koulutustasolle on ominaista se, että keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuus on maan keskiarvoa korkeampi, mutta sitä korkeamman tutkinnon suorittaneiden osuus selvästi pienempi.

Saamelaisalueen koulutuskeskus toimii siten haasteellisessa ympäristössä. Ammatillisessa koulutuksessa koulutuskeskuksen asema on vakiintunut perinteisiin elinkeinoihin erikoistuneena kouluttajana. Koulutuksen uudet haasteet ovat moniammatillisuuteen kouluttamisessa, uuden teknologian hyödyntämisessä sekä ammatillisen koulutuksen ja saamelaiskulttuurin koulutuksen vuorovaikutuksessa. Koulutuskeskus voi saada yhteistyöverkostojen kautta alueelle korkea-asteen koulutusta, josta alueella on tarvetta.

Lain uudistaminen antaa hyvät mahdollisuudet organisoida kulloinkin tarvittavin muodoin saamen kielen ja kulttuurin opetus palvelemaan saamelaisväestöä myös kotiseutualueen ulkopuolella, mikä toiminta on tähän saakka ollut varsin vähäistä. Koulutuskeskus voi täten osaltaan vahvistaa saamelaisten asemaa alkuperäiskansana, lisätä saamen kielen osaamista ja parantaa saamen kielilain asettamien tavoitteiden toteutumista.

5 Asian valmistelu

Lakiesitys on valmisteltu opetusministeriössä. Pohjana ovat olleet maaliskuussa 2008 asetetun virkamiesryhmän tekemät ehdotukset (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:3). Toimeksiantannon mukaan virkamiesryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotukset koulutuskeskuksen tehtäviä ja lainsäädäntöä koskevista tarkistustarpeista ottaen huomioon koulutuslainsäädännön uudistukset ja korkeakouluopetuksen järjestämisestä koskevat suunnitelmat. Työryhmä on käynyt laajasti läpi saamelaisalueen, saamenkieliseen ja saamen kielen koulutukseen liittyviä kysymyksiä ja tuonut ongelmakohtat esille muistiossaan.

Virkamiesryhmä kuuli toimeksiantonsa mukaisesti saamelaisalueen koulutuskeskuksen edustajia, saamelaiskäräjiä ja muita työssä kannalta keskeisiä tahoja pyytämällä lau-

suntoja, järjestämällä kuulemistilaisuuksia ja erillisin neuvotteluin. Lausuntokierros järjestettiin hallituksen esityksen luonnoksesta. Lausunnot saatiin valtiovarainministeriöltä, oikeusministeriöltä, Opetushallitukselta, Lapin lääninhallitukselta ja TE-keskukselta ja Lapin liitolta, Suomen kuntaliitolta ja alueen kunnilta, Oulun ja Lapin yliopistoilta sekä saamelaiskäräjiltä ja Saamelaisalueen koulutuskeskukselta. Pääosa muutosesityksistä on voitu ottaa huomioon.

Jo lain uudistamista koskevissa aloitteissa oli esitetty koulutuskeskuksen roolin vahvistamista muun muassa perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja korkeakoulutuksessa. Erityisesti koulutuskeskus on pitänyt tärkeänä korkeakoulutuksen mainitsemista koulutuskeskuksen keskeisenä tehtävänä. Saamelaiskäräjät sen sijaan suhtautui siihen varauksellisesti. Korkeakoulutuksen rakenteellisen kehittämisen ohjelmaan ei kuulu korkeakoulutuksen yksikköjen lisääminen. Korkeakoulutuksen lisääminen Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtäviin ei siksi ole perusteltua. Sen sijaan lain yhteistyövelvoite korostaa koulutuskeskuksen mahdollisuuksia toimia monenlaisissa yhteistyöverkoissa. Tämä mahdollistaa joustavat koulutusjärjestelyt etenkin korkeakoulujen kanssa ilman, että koulutuskeskukselle asetettaisiin lisätehtäviä ja -velvoitteita. Johtokunnan valinnan siirtämiseen Opetushallitukselle otti kielteisen kannan vain Lapin lääninhallitus.

Saamelaisten kotiseutualueen lukiokoulutuksen järjestämisestä kannanotot poikkesivat toisistaan. Esillä on ollut etenkin Utsjoen saamelaislukion järjestämisluvan siirtäminen kunnalta valtiolle eli Saamelaisalueen koulutuskeskukselle. Saamelaiskäräjät esitti Utsjoen ja Enontekiön lukiokoulutuksen tilanteen selvittämistä jo tässä yhteydessä tavoitteena siirtää koulutuksen järjestäminen koulutuskeskukselle. Utsjoen kunta viittasi asiassa tekemiinsä esityksiin. Enontekiön kunta sen sijaan korosti oman lukion merkitystä. Lukio-koulutuksen tilanne saamelaisalueella ja koulutuksen liittäminen koulutuskeskuksen tehtäviin vaatii kuitenkin laajempaa selvitystä kuin mitä on ollut käytettävissä. Tämä oli myös Opetushallituksen kanta. Lukiolaki

mahdollistaa lukiokoulutuksen järjestämisluvan myöntämisen myös valtiolle. Toisaalta useat yhteistyötä, koulutuksen joustavia toteutusmuotoja ja aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista koskevat säännökset mahdollistavat jo nykyisin koulutuskeskuksen ja alueen lukioiden yhteistyön. Alueen lukiokoulutuksen järjestämistä vastuun siirto kunnilta valtiolle on myös taloudellinen kysymys, johon ei ole varauduttu tällä kehyskaudella. Mikäli valtio ottaisi hoidettavaksi alueella olevaa lukiokoulutusta, siitä tulisi säätää siinä yhteydessä erikseen budjettilakina.

Valmisteluvaiheen kannanotoissa tuli esiin useita koulutuksen sisältöön ja koulutuskeskuksen sisäiseen päätösvaltaan kuuluvia aloitteita, jotka eivät liittyneet suoraan lain uudistamiseen tai joita voidaan edistää muilla tavoin.

Saamelaiskäräjät kritisoi lausunnossaan sen edustuksen puuttumista valmisteluryhmästä. Käräjät esitti myös saamen kielilain määräysten ottamista lakiin, tiukempia velvoitteita koulutuksen antamisesta kotiseutualueella ja saamenkielisen opetuksen järjestämiseen sekä tiukennuksia henkilöstön kelpoisuusvaatimuksiin. Tarkkojen velvoitteiden ottaminen lakiin ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista. Koulutuksen alueellinen järjestäminen, saamenkielisen opetuksen lisääminen, kolmen saamen kielen opetuksen huomioon ottaminen nykyistä paremmin, henkilöstövalinnat ja oppilaitoksen sisäisen hallinnon järjestäminen ovat kaikki asioita, joissa koulutuskeskuksen johtokunta on keskeinen päätöksentekijä. Lausuntokierroksen jälkeen muokatusta lakiluonnoksesta on käyty saamelaiskäräjälain 9 §:n mukainen neuvottelu.

Kaksikielisessä oppilaitoksessa molemmat opetuskielet otetaan huomioon opetuksessa järjestäjän päättämällä tavalla. Oppilaitoksen rehtorin ja opettajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään erikseen myös kielitaidon osalta. Oppilaitoksen hallinnon järjestämisestä määrätään johtokunnan hyväksymässä johtosäännössä. Näin saamen kielilain tavoitteet tulevat otettavaksi huomioon koulutuskeskuksen toiminnassa monella tavalla.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Oppilaitoksen tarkoitus.* Saamelaisten kulttuuriset ja kielelliset oikeudet puoltavat sitä, että Saamelaisalueen koulutuskeskus säilyy jatkossakin opetusministeriön toimialaan kuuluvana valtion oppilaitoksena ja sen toiminta turvataan. Oppilaitoksen vakiintunut nimi esitetään säilytettäväksi ennallaan. Saamelaisalueella tarkoitetaan saamelaisten kotiseutualuetta.

Koulutuskeskus palvelee toisaalta saamelaisten kotiseutualueen väestöä sen ammatillisen osaamisen parantamisessa ja toisaalta saamelaisväestöä myös kotiseutualueen ulkopuolella. Koulutuskeskus antaa ammatillista perus- ja lisäkoulutusta saamelaisalueen tarpeita varten. Koulutuskeskuksen toinen keskeinen tehtävä on edelleen erityisesti saamelaisväestön osaamis- ja sivistystarpeita palveleva saamen kielen ja kulttuurin opetus. Saamen kielen opetus myös muille kuin saamelaisille edistää osaltaan saamen kielilain tavoitteita.

Koulutuskeskus on koulutustoimintansa ohessa kehittänyt oppimateriaaleja, nytemmin erityisesti verkkopohjaista saamenkielisiä oppimateriaaleja. Nykyinen tehtävä oppimateriaalien tuottamisessa ja kehittämisessä on edelleen ajankohtainen. Uuden teknologian tuoma painotus verkko-opetukseen ja muihin opetuksen tukipalveluihin otettaisiin huomioon.

2 §. *Oppilaitoksen sijaintipaikka ja opetuskielet.* Koulutuskeskuksen sijaintikunta on Inari. Koulutuskeskuksen vaikutusalue on kuitenkin laajempi eli saamelaisten kotiseutualue. Pysyvistä toimipaikoista määrätään ammatillisen peruskoulutuksen järjestämisluvassa ja tilapäisesti koulutusta voidaan järjestää myös muualla kuin koulutuskeskuksen sijaintikunnassa. Ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämisluvassa koulutusta ei ole sidottu tiettyyn kotipaikkaan. Ammatillista koulutusta voidaan näin kulloistenkin tarpeiden mukaan järjestää koko saamelaisten kotiseutualueella.

Koulutuskeskuksen opetuskielet ovat edelleen suomen kieli ja saamen kieli. Saamen kielellä on tässä sama merkitys kuin saamen kielilain 3 §:ssä. Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö mahdollistaa opetuksen antamisen muillakin kielillä. Oppilaitoksen hallinnossa käytettävästä kielestä voidaan ottaa määräykset johtosääntöön.

3 §. *Ammatillinen koulutus.* Koulutuskeskuksen tehtävä ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestäjänä saamelaisalueella on edelleen ajantasainen. Pohjois-Suomen elinkeinojen kehittämistä koskevat strategiat ja aloitteet, joissa painottuvat joustavat, yrittäjyyttä tukevat koulutusmallit, ja alueen elinkeinorakenne puoltavat koulutuskeskuksen toiminnan keskittymistä ammatilliseen koulutukseen. Erityisesti luontaiselinkeinoja harjoittavien osaamistarpeet ovat ammatillisia ja vaativat räätälöityjä koulutusmalleja. Olosuhteet koulutuksen järjestämiselle ovat haastavat, etenkin pitkien välimatkojen ja pienen ja ikääntyvän väestön vuoksi.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmentava koulutus ja koulutuksen suorittaminen moduleittain, osatutkinnot, muu lisäkoulutus ja oppisopimuskoulutus antavat hyvän pohjan vastata muuttuviin osaamistarpeisiin ja suunnata toimintaa myös aikuisille ja työn ohessa suoritettavaksi koulutukseksi. Joustavien aikuisille suunnattujen koulutusmuotojen avulla koulutuskeskus pystyy siirtämään myös erilaisissa hankkeissa saatua osaamista normaalitoiminnan kehittämiseen.

Koulutuskeskus järjestää edelleen ammatillista peruskoulutusta järjestämisluvassa mainituilla koulutusaloilla ja siinä määrättyssä laajuudessa. Koulutuksen laajuuden arvioidaan säilyvän nykyisellä tasolla. Samoin lisäkoulutuksen määrä säilyy nykyisellä tasolla tai kasvaa hieman. Lisäksi koulutuskeskus voi vastata myös työvoimapolitiittisen koulutuksen tarpeeseen.

Ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen osalta viitataan ammatillisesta koulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annet-

tuihin lakeihin. Näin on toimittu myös tällä hetkellä.

4 §. *Saamen kielen ja kulttuurin opetus.* Saamelaisien asema perustuslaissa ja saamen kielilaki asettavat erityisiä velvoitteita saamen kielen ja kulttuurin turvaamiseksi ja kehittämiseksi.

Voimassa olevan asetuksen 1 §:n mukainen termi "yleissivistävä aikuiskoulutus" on vanhentunut ja epäselvä. Käsite syntyi, kun Inarin opistosta siirtyi koulutuskeskukseen myös opetusta, jolla ei ollut välitöntä yhteyttä saamelaiskulttuuriin. Tilanne on muuttunut ja ero pitkälle hävinnyt. Laissa koulutuskeskuksen tehtäväksi säädettäisiin saamen kielen ja kulttuurin opetus. Tällä tarkoitetaan pitkänä linjoina järjestettyä nykyistä yleissivistävää aikuiskoulutusta sekä saamen kielen ja kulttuurin kurssimuotoista koulutusta. Kaikkien kolmen saamen kielen opetus kuuluu koulutuskeskuksen tehtävään. Saamen kielen ja kulttuurin opetus voidaan tulkita laajasti niin, että se sisältää muun muassa kielen, käsityön, taiteen, sanataiteen, musiikin ja kulttuurin tuottamisen koulutusta. Toiminnan kokoaminen yhden otsikon, "saamen kielen ja kulttuurin opetus" alle antaa lisää liikkumavaraa koulutuksen suunnittelussa ja rahoituksen suuntaamisessa. Opetuksen laajuudesta sovittaisiin tulossopimusneuvotteluissa Opetushallituksen kanssa. Samalla luovuttaisiin nykyisen lain 7 §:n 2 momentin mukaisesta koulutuksen 1 200 opiskelijaviikon enimmäismäärän säätelystä.

Saamen kielen ja kulttuurin opetus palvelee ensi sijassa saamelaisväestöä. Tätä koulutusta on tarpeen voida antaa myös muualla Suomessa asuville saamelaisille. Myös nykyiset säännökset mahdollistavat koulutuksen antamisen oppilaitoksen sijaintipaikan ulkopuolella, mutta tätä mahdollisuutta ei ole täysin käytetty hyväksi.

Tämä koulutus muistuttaa lähinnä vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) mukaista koulutusta. Kyseinen laki ei kuitenkaan tarjoa riittävää mallia säätää koulutuksen suunnittelusta. Tämän vuoksi saamen kielen ja kulttuurin opetus tulisi keskeisiltä sisällöiltään, laajuudeltaan ja opetusjärjestelyiltään sisällyttää suunnitelmaan, jonka johtokunta hyväksyisi opettajien esityksen pohjalta. Myös opiskelijoiden opintosuoritusten

arviointia koskevat määräykset on tarkoituksenmukaisinta sisällyttää tähän suunnitelmaan. Siinä koulutuskeskuksen johtokunta määrittäisi, millaista arviointia erilaisissa koulutuksissa käytettäisiin ja millaisia todistuksia koulutuksista annetaan.

Koulutuskeskuksen rooli on tuottaa saamen kielen opetusta toisen asteen koulutukseen ja kielitutkintoihin valmentavaan koulutukseen rinnastettavalla tasolla sekä vapaita sivistystavoitteita varten. Koulutuskeskus voi rakentaa yhteistyötä korkeakoulujen kielikeskusten ja vapaan sivistystyön oppilaitosten kanssa saamen kielen ja kulttuurin opintojen tarjoamiseksi ja saamen kielen tutkintoihin valmentavan koulutuksen järjestämiseksi. Samalla voidaan sopia tarkoituksenmukaisesta työnjaosta, jotta eri järjestäjien opetustarjonta täydentäisi toisiaan. Koulutustoiminnassa on tärkeää ottaa huomioon kohderyhmien monimuotoisuus, kuten äidinkielessään luku- ja kirjoitustaidottomat aikuiset, äidinkieleltään saamenkieliset ja ne, joille saame on vieras tai toinen kieli.

5 §. *Kehittämisen ja palvelutoiminnan ja oppimateriaalin tuottaminen.* Kehittämisen ja palvelutoimintaa koskeva säännös on sisällöltään sama kuin muissakin koulutuksen laeissa. Terminä kehittäminen ja palvelutoiminta vastaa paremmin todellisuutta kuin nykyisen lain 1 §:n tutkimus- ja palvelutoiminta, koska koulutuskeskuksessa ei ole varsinaista tutkimustoimintaa.

Saamenkielisen oppimateriaalin tuottaminen, verkko-opetus ja opetuksen tukipalvelut mainitaan jo oppilaitoksen tarkoituspöytäkirjassa. Nämä palvelut kuuluvat koulutuskeskuksen tehtäviin tulossopimuksessa sovittavalla tavalla. Toisella asteella opiskeleville on mahdollisuus hyväksilukea toisen oppilaitoksen antamia opintoja ja oppilaitokset voivat myös hankkia koulutusta muilta oppilaitoksilta tai yhteisöiltä. Tavoitteena on, että koulutuskeskus tuottaisi verkkovälitteisesti tasoltaan sellaisia saamen kielen opintoja, joita toisen asteen tutkintoja suorittavat voisivat sisällyttää tutkintoihinsa. Tämä lisäisi saamen kielen opiskelumahdollisuuksia ja tarjoaisi mahdollisuuden verkottua ja luoda yhdysiteitä kaupunkien ja saamelaisalueen välillä. Perusopetuksessa koulutuksen järjestämisvastuu on koulutuksen järjestäjillä ja pe-

rusopetuslain mukaisia palveluja voidaan hankkia vain toiselta järjestämisluvan omaavalta taholta. Koulutuskeskus voisi kuitenkin tuottaa saamen kielen opetuksen tukimateriaalia helpottamaan saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen järjestämistä kunnissa.

Koulutusta, kehittämis- ja palvelutoimintaa ja oppimateriaalipalveluja voitaisiin järjestää myös maksullisena palvelutoimintana. Perittäviin maksuihin sovellettaisiin valtion maksuperustelakia (150/1992).

6 §. Yhteistyö. Yhteistyövelvoite vastaa muiden koululakien yhteistyövelvoitetta. Saamelaisalueella antavat koulutusta useat eri koulutusorganisaatiot ja oppilaitokset. Edellä mainittu yhteistyö alueen lukioiden kanssa on tärkeä tehtävä koulutuskeskukselle ja mahdollistaa myös kahden tutkinnon suorittamisen. Myös alueella toimivien kansalaisopistojen kanssa voidaan alueen koulutustarjontaa monipuolistaa. Luonnollisia yhteistyökumppaneita ovat muut alueen ammatilliset oppilaitokset.

Useissa aloitteissa on tuotu esille korkea-koulutuksen merkitys saamelaisalueelle ja saamelaisväestölle. Sitä voidaan toteuttaa koulutuskeskuksen ja korkeakoulujen yhteistyöllä. Muun muassa Lapin maakuntakorkeakoulun keinovalikoimaan sisältyy myös alueen kehitystä tukeva tutkimus- ja selvitystyö, yhteistyö kehittämishankkeiden toteuttamisessa sekä muu asiantuntija-apu. Maakuntakorkeakoulun Pohjois-Lapin yhteistyöelimeen on alusta saakka kuulunut edustus sekä saamelaiskäräjiltä että Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta. Lapin ja Oulun yliopiston avoimen yliopisto-opetuksen tarjontaa koordinoidaan ja suunnitellaan yhdessä alueiden kanssa.

7 §. Saamen kielen ja kulttuurin opiskelijoiden oikeudet ja velvollisuudet. Opiskelijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia ammatillisessa koulutuksessa koskevat jo viittausten perusteella samat säännökset kuin muussakin ammatillisessa koulutuksessa. Ne ovat monin osin hyvin yksityiskohtaisia eivätkä kaikin osin sovellu saamen kielen ja kulttuurin opetuksen erilaisiin järjestämistapoihin. Ammatillisen koulutuksen opiskelijaksi ottamisen yleiset perusteet asianomaisen lain 27 §:n mukaan soveltuvat kuitenkin myös saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opiskelijoiden

kohdalla. Turvallista opiskeluympäristöä koskeva säännös sisältäisi myös sen, että koulutuskeskuksen tulisi nykyiseen tapaan laatia järjestyssäännöt tai muut vastaavat määräykset ja ne olisivat yhteiset kaikille opiskelijoille.

8 §. Saamen kielen ja kulttuurin opiskelijoiden opintososiaaliset edut. Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijoille myönnetään opintososiaalisia etuja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 §:n mukaisesti. Saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opiskelijoita ammatillisen koulutuksen säännökset eivät suoraan koske. Nykyistä lakia säädettäessä oli tarkoitus, että sen 3 §:n antamaa mahdollisuutta periä opiskelijamaksuja käytettäisiin silloin, kun on kyse muusta kuin saamen kielen ja kulttuurin opetuksesta. Koulutuskeskuksen opetustarjonta oli silloin osin erilainen, kun taas nyt saamelaiskulttuurin koulutusta on myös yleissivistävillä linjoilla. Koska nykyisen lain 7 §:n mukaan saamelaiskulttuurin kehittämiseen ja edistämiseen tarkoitettu opetus on rahoitettu kokonaan valtion varoista, koulutuskeskus ei ole perinyt opiskelijamaksuja.

Pykälässä ehdotetaan saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opiskelijoiden opintososiaaliset edut järjestettäväksi niin, että lukukauden tai sitä pitemmillä linjoilla opiskelijat saisivat opintososiaalisia etuja samalla tavalla kuin ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijat. Sen sijaan lyhytkestoisesta, kurssimuotoisesta koulutuksesta voitaisiin periä maksuja ateriosta, materiaalista ja majoituksen järjestämisestä. Opetus olisi maksutonta. Maksuihin sovellettaisiin soveltuvin osin valtion maksuperustelain julkisoikeudellisia suoritteita koskevia säännöksiä. Lakiin otettaisiin siirtymäsäännös, joka turvaisi meneillään olevassa koulutuksessa nykyisen kaltaiset edut.

9 §. Johtokunta. Koulutuskeskuksen hallintoa koskevat säännökset ovat nykyisen lain 4 §:ssä ja pääosin asetuksen 2 luvussa, minkä keskeiset säännökset otetaan uuteen lakiin.

Johtokunnan nimittää nyt asetuksen 4 §:n mukaan lääninhallitus. Koulutuskeskuksen johtokunnan nimittäminen ehdotetaan siirrettäväksi Opetushallitukselle kuten muissakin valtion oppilaitoksissa. Opetushallitus tuntee koulutuskeskuksen toiminnan tulosneuvotte-

lujen perusteella ja siten myös johtokunnan asettaminen soveltuu sen tehtäviin. Johtokunnan toimikausi on nyt neljä vuotta. Ehdotuksen mukaan johtokunnan toimikausi olisi kuitenkin enintään neljä vuotta. Tämä mahdollistaisi lyhyemmän toimikauden, jos siihen ilmenee perusteltua tarvetta.

Samoin kuin nykyisin johtokuntaan kuuluisi enintään 11 jäsentä. Johtokunnan enemmistön tulee edustaa saamelaisväestöä. Näiden edustajien nimeämisestä johtokuntaan vastaa saamelaiskäräjät. Käräjien tulee ottaa huomioon edustajien valinnassa myös saamelaisalueen ulkopuolella asuvien saamelaisten edustus. Johtokunnassa tulee olla edustus myös alueen kunnista. Opettajien, muun henkilöstön ja opiskelijoiden edustusta johtokunnassa koskeva säännös vastaa sisällöltään nykyistä.

Johtokunnan kokoonpanosta, asettamisesta ja asioiden käsittelystä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Johtokunnan tehtävistä määrättäisiin johtosäännössä. Uudistettavat säännökset vastaavat nykyisen asetuksen 5—7 §:n säännöksiä.

10 §. Neuvottelukunta. Nykyisen lain 4 §:ssä ja asetuksen 9 §:ssä säädetään työelämäyhteistyötä varten asetettavasta neuvottelukunnasta. Siitä määrättäisiin tarkemmin johtosäännössä. Neuvottelukuntaa ei tällä hetkellä ole, mutta sen asettaminen olisi edelleen mahdollista.

11 §. Oppilaskunta. Pykälässä säädettäisiin oppilaskunnasta. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 41 §:n mukaan koulutuskeskuksessa on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta. Kyseessä on opiskelijoiden yhteistyöelin eikä yhdistys, johon kuulumiseen liittyisi esimerkiksi jäsenmaksu. Koska tämä säännös ei koske esimerkiksi ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijoita, on tarpeen säätää, että Saamelaisalueen koulutuskeskuksen oppilaskuntaan kuuluvat myös ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijat ja saamen kielen ja kulttuurin opiskelijat, jotka opiskelevat koulutuskeskuksessa lukukauden tai pitempään. Säännös vastaa nykyisen asetuksen 9 §:ää.

12 §. Johtosääntö. Koulutuskeskuksella on johtokunnan hyväksymä johtosääntö, jossa määrätään koulutuskeskuksen toiminnan yleisistä periaatteista, hallinnosta, hallin-

toelinten sekä viranhaltijoiden toimivallasta ja tehtävistä sekä muista asioista. Nykyisen lain 5 §:n mukaan laadittu johtosääntö on tarpeen uusida.

13 §. Rehtori ja muu henkilöstö. Henkilöstöä koskevat säännökset on jaettu kahteen pykälään. Rehtorin tehtävät liittyvät keskeisesti oppilaitoksen tuloksekkaaseen johtamiseen. Koulutuskeskuksessa tulee olla toiminnan laajuus huomioon ottava määrä opettajia ja muuta henkilöstöä, jotka ovat valtioon virka- tai työsuhteessa. Henkilöstön nimittämistä koskevat säännökset vastaavat muissa valtion oppilaitoksissa noudatettavaa menettelyä. Rehtori nimittää henkilöstön, kuitenkin niin, että toistaiseksi tai vuotta pitemmäksi ajaksi nimitettävät opettajat nimittää johtokunta. Nykyisen asetuksen 13 §:n mukaan henkilökunnan nimittämisestä on määrätty johtosäännössä.

14 §. Rehtorin ja opetushenkilöstön kelpoisuusvaatimukset. Kelpoisuusvaatimusten osalta noudatetaan asetusta opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998). Nykyisistä säännöksistä puuttuva erivapausmahdollisuus lisättäisiin.

Voimassa olevan asetuksen 12 §:n mukaan rehtorin ja opetushenkilöstön kielitaitovaatimuksena on riittävä saamen kielen taito. Rehtorilta edellytetään lisäksi saamelaisalueen olojen tuntemusta. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 40 §:n mukaan kaksikielisen oppilaitoksen rehtorin tulee täydellisesti hallita molempia kieliä. Täydellinen hallinta tarkoittaa kelpoisuusvaatimusasetuksen 3 §:n mukaan oppilaitoksen opetuskielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa. Tämä kielitaitovaatimus on kuitenkin varsin tiukka. Siksi ehdotetaan, että rehtorin kelpoisuusvaatimukset olisivat koulutuksen ja pedagogisten opintojen osalta samat kuin muiltakin rehtoreilta vaadittavat. Sen sijaan kielitaitovaatimuksen osalta vaatimuksena olisi hyvä saamen kielen suullinen ja kirjallinen taito. Kielitaidon osoittamisen osalta sovellettaisiin soveltuvin osin yleisistä kielitutkinnoista annettua lakia (964/2004) sekä asetusta suomen ja ruotsin taidon osoittamisesta valtioneuvoston hallinnossa (481/2003). Opettajien kohdalla noudatettava kielitaitovaatimus on se, että opettaja hallitsee opetuskielen.

15 §. Salassapito. Salassapitosäännös vastaa muiden koulutuslakien salassapitosäännöksiä.

16 §. Muutoksenhaku. Johtokunnan päätöksistä voitaisiin valittaa hallinto-oikeuteen. Opiskelijoiden kohdalla sovellettavat useat muutoksenhakusäännökset sisältyvät lähinnä ammatillisen koulutuksen lakeihin. Muiden valtion oppilaitosten tapaan valitusoikeutta ei ole kuitenkaan henkilöstön valintaa koskevista päätöksistä.

17 §. Voimaantulo. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2010 alussa. Samalla kumottaisiin nykyisin voimassa oleva laki.

18 §. Siirtymäsäännökset. Siirtymävaiheessa joidenkin opiskelijoiden edut voisivat heikentyä. Lain voimaan tullessa koulutuksessa jatkavalla opiskelijalla olisi kuitenkin mahdollisuus saada vähintään vanhan lain mukaiset opintosiaaliset edut. Säännös koskisi myös saamen kielen ja kulttuurin opiskelijoita, mutta tullee sovellettavaksi vain harvoissa tapauksissa.

Nykyisen henkilöstön asema turvataan siirtymäsäännöksellä.

Nykyisen johtokunnan toimikausi päättyy 31.7.2009. Lapin lääninhallitus nimittää uuden johtokunnan seuraavaksi neljäksi vuodeksi. Ehdotuksen mukaan johtokunta jatkaa siis toimintaansa toimikauden loppuun eli vuoden 2013 heinäkuun loppuun.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Pääosa nykyisen asetuksen säännöksistä siirretään lakiin. Näin uudessa asetuksessa säädettäisiin lähinnä johtokunnan asettamisesta ja asioiden käsittelystä.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan tammi-kuun 2010 alussa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Oppilaitoksen tarkoitus

Saamelaisalueen koulutuskeskus on opetusministeriön toimialaan kuuluva valtion oppilaitos.

Koulutuskeskuksen tarkoituksena on lisätä erityisesti saamelaisväestön ammatillista osaamista, järjestää saamelaisten kotiseutualueen elinkeinoelämän tarpeita vastaavaa koulutusta ja edistää alueen työllisyyttä sekä säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria.

Tarkoituksen toteuttamiseksi koulutuskeskus järjestää ammatillista koulutusta ja saamen kielen ja kulttuurin opetusta sekä tuottaa ja kehittää niihin liittyvää oppimateriaalia, verkko-opetusta ja muita opetuksen tukipalveluja.

2 §

Oppilaitoksen sijaintipaikka ja opetuskielet

Koulutuskeskuksen sijaintipaikka on Inarin kunta.

Koulutuskeskuksen opetuskielet ovat suomen kieli ja saamen kieli.

3 §

Ammatillinen koulutus

Koulutuskeskuksen järjestämään ammatilliseen peruskoulutukseen sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia (630/1998) ja ammatilliseen lisäkoulutukseen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettua

lakia (631/1998), jollei tästä laista muuta johdu.

4 §

Saamen kielen ja kulttuurin opetus

Koulutuskeskuksen rehtori ja opettajat laativat suunnitelman saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opintokokonaisuuksista ja niiden laajuudesta, opetuksen tavoitteista ja keskeisestä sisällöstä, keskeisistä opetusjärjestelyistä sekä opiskelijoiden arvioinnista. Johtokunta hyväksyy suunnitelman

Opetusta voidaan järjestää tarvittaessa myös koulutuskeskuksen sijaintipaikan ulkopuolella ottaen huomioon saamelaisväestön osaamis- ja sivistystarpeet.

5 §

Kehittämisen- ja palvelutoiminta ja oppimateriaalin tuottaminen

Koulutuskeskuksessa voidaan järjestää koulutusta tukevaa ja siihen liittyvää kehittämis- ja palvelutoimintaa. Edellä 1 §:n 3 momentissa tarkoitettujen oppimateriaalipalvelujen lisäksi koulutuskeskuksessa voidaan tuottaa ja kehittää myös perusopetuksen tukimateriaalia saamen kielen opetukseen.

Koulutuksesta, kehittämis- ja palvelutoiminnasta sekä oppimateriaalipalveluista voidaan periä maksu. Maksut määrätään noudattaen, mitä valtion maksuperustelaisissa (150/1992) säädetään julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista.

6 §

Yhteistyö

Koulutuskeskuksen tulee toimia yhteistyössä saamelaisten kotiseutualueella toimivien sekä muiden saamelaisväestölle koulutusta tarjoavien koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ja korkeakoulujen kanssa.

7 §

Saamen kielen ja kulttuurin opiskelijoiden oikeudet ja velvollisuudet

Saamen kielen ja kulttuurin opetuksen opiskelijaksi ottamiseen sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §:n 1—3 momentin säännöksiä.

Opiskelijan oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:ssä. Mainitun pykälän 2—4 momentissa tarkoitetut suunnitelma ja järjestyssäännöt tai muut järjestysmääräykset ovat yhteisiä tämän lain 3 ja 4 §:ssä tarkoitetuille opiskelijoille.

8 §

Saamen kielen ja kulttuurin opiskelijoiden opintososiaaliset edut

Saamen kielen ja kulttuurin opetuksessa oleville opiskelijoille, jotka opiskelevat vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, myönnetään opintososiaalisia etuja siten kuin ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 §:ssä säädetään. Muilta opiskelijoilta voidaan periä materiaali-, ruokailu- ja majoitusmaksuja. Opetus on maksutonta. Maksut määrätään noudattaen soveltuvin osin, mitä valtion maksuperustelaissa säädetään julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista. Tarkempia säännöksiä annetaan tarvittaessa opetusministeriön asetuksella.

Jos tässä laissa tarkoitettua opiskelijalta perittävää maksua ei ole suoritettu eräpäivänä, saadaan vuotuista viivästyskorkoa periä eräpäivästä siten kuin korkolaissa (633/1982) säädetään. Maksu saadaan ulosottaa ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin verojen ja

maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään.

Opiskelijalle matkoista aiheutuviin kustannuksiin myönnettävästä tuesta ja opintotuesta säädetään erikseen.

9 §

Johtokunta

Koulutuskeskuksella on johtokunta. Opetushallitus nimittää johtokuntaan enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan enintään kahdeksan jäsentä. Kullekin heistä nimitetään henkilökohtainen varajäsen. Päätoimiset opettajat, muu henkilöstö ja opiskelijat valitsevat johtokuntaan kukin keskuudestaan yhden jäsenen ja tälle henkilökohtaisen varajäsenen johtokunnan toimikaudeksi. Opiskelijoita edustavien jäsenten toimikausi voi poiketa muiden jäsenten toimikaudesta. Johtokunnan jäsenten enemmistön on edustettava saamelaisväestöä ja heidät nimitetään saamelaiskäräjien esityksestä. Vähintään yhden johtokunnan jäsenen ja hänen varajäsenensä on edustettava saamelaisten kotiseutualueen kuntia.

Koulutuskeskuksen johtokunta vastaa muiden tässä laissa sille säädettyjen tehtävien lisäksi opetuksen järjestämisestä ja kehittämisestä. Johtokunnan on seurattava saamelaisen kotiseutualueen ja saamelaisväestön koulutustarpeita ja tehtävä tämän lain mukaista koulutusta, opetusta ja muuta toimintaa koskevia aloitteita. Johtokunnan kokoonpanosta, asettamisesta sekä asioiden käsittelystä johtokunnassa annetaan tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella. Johtokunnan tehtävistä annetaan tarkemmat määräykset 12 §:ssä tarkoitettussa johtosäännössä.

10 §

Neuvottelukunta

Ammatillisen koulutuksen edistämiseksi sekä koulutuskeskuksen ja työelämän välisten ja muiden tarpeellisten yhteyksien ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi koulutuskeskuksella voi olla neuvottelukunta, jonka kokoonpanosta ja tehtävistä annetaan tarkemmat

määräykset 12 §:ssä tarkoitetussa johtosäännössä.

11 §

Oppilaskunta

Koulutuskeskuksella on oppilaskunta, johon kuuluvat 3 §:ssä tarkoitetun ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijat sekä sellaiset 3 §:ssä tarkoitetun ammatillisen lisäkoulutuksen ja 4 §:ssä tarkoitetun opetuksen opiskelijat, jotka opiskelevat koulutuskeskuksessa vähintään lukukauden. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa. Oppilaskunta käyttää ammatillisesta koulutusta annetun lain 36 §:ssä tarkoitettua opiskelijoiden puhevaltaa. Oppilaskunnan toiminnan järjestämisestä päättää johtokunta.

12 §

Johtosääntö

Koulutuskeskuksen johtosäännössä määrätään koulutuksen järjestämisen yleisistä perusteista, hallinnosta sekä toimielinten ja henkilöstön toimivallasta ja tehtävistä, neuvottelukunnasta, oppilaskunnasta sekä muista tarpeellisista asioista. Lisäksi johtosäännössä määrätään saamen kielen ja kulttuurin opetuksen järjestämisen yleisistä perusteista. Johtosäännön hyväksyy koulutuskeskuksen johtokunta.

13 §

Rehtori ja muu henkilöstö

Koulutuskeskuksella on rehtori, jonka nimittää johtokunta. Rehtori johtaa koulutuskeskuksen toimintaa ja vastaa siitä, että koulutuskeskukselle kuuluvat tehtävät hoidetaan tuloksellisesti ja laadukkaasti, sekä hoitaa muut hänelle tässä laissa säädetyt tehtävät. Rehtorin tehtävistä annetaan tarkemmat määräykset johtosäännössä.

Koulutuskeskuksessa on opettajia ja muuta koulutuskeskuksen toiminnassa tarpeellista henkilöstöä. Henkilöstö on virka- tai työsuhteessa valtioon.

Rehtori nimittää tai ottaa koulutuskeskuksen opettajat ja muun henkilöstön. Toistaiseksi tai vuotta pitemmäksi ajaksi nimitettävän opettajan nimittää kuitenkin koulutuskeskuksen johtokunta.

14 §

Rehtorin ja opetushenkilöstön kelpoisuusvaatimukset

Rehtorin ja opetushenkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa asetuksessa (986/1998).

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, rehtorilla tulee olla saamen kielessä vähintään hyvä suullinen ja kirjallinen taito. Saamen kielen taidon osoittamiseen sovelletaan soveltuvin osin yleisistä kielitutkinnoista annettua lakia (964/2004) ja suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtioneuvoston asetuksella (481/2003).

Opetusministeriö voi erityisestä syystä myöntää kelpoisuusvaatimuksista erivapauden.

15 §

Salassapito

Koulutuskeskuksen toimielinten ja henkilöstön salassapitovelvollisuudesta säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 42 §:ssä.

16 §

Muutoksenhaku

Koulutuskeskuksen johtokunnan tämän lain nojalla tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Muutosta ei kuitenkaan voi hakea henkilöstön nimittämistä koskeviin päätöksiin.

17 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan saamelaisalueen koulutuskeskuksesta 18 päivänä kesäkuuta 1993 annettu laki (545/1993) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

18 §

Siirtymäsäännökset

Koulutuskeskuksen opiskelijalla, joka on aloittanut opintonsa ennen tämän lain voimaantuloa, on oikeus vähintään lain voimaan

tullessa voimassa olleisiin opintososiaalisiin etuihin.

Koulutuskeskuksen henkilöstö, joka on nimitetty tehtäviinsä ennen tämän lain voimaantuloa, jatkaa tämän lain voimaan tullessa aikaisemmissa tehtävissään.

Koulutuskeskuksen johtokunta, joka on nimitetty ennen tämän lain voimaantuloa, jatkaa toimikautensa loppuun tehtävässään.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa ollut johtosääntöä sekä johtokunnan ja viranhaltijoiden toimivaltaa ja tehtäviä koskevia tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä ja määräyksiä sovelletaan, kunnes johtokunta hyväksyy uuden johtosäännön.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 26 päivänä kesäkuuta 2009

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Opetusministeri *Henna Virkkunen*

Liite

Saamenkielinen käännös

Láhkaevttohus

Láhka

Sámi Oahpahasguovddáža birra

Riikkabeivviid mearrádusa mielde ásahuvvo:

1 §

Oahppolágádusa ulbmil

Sámi Oahpahasguovddáš lea Oahpahasministeriija doaibmasuorgái gullevaš stáhta oahppolágádus.

Oahpahasguovddáža ulbmilin lea lasihit erenoamážit sámeálbmoga ámmátlaš máhtu, lágideat sámeaguovllu ealáhuseallima dárbbuide dávisteaddji skuvlema ja ovddidit guovllu bargolašvuoda sihke seailuhit ja ovddidit sámeakultuvrra.

Ulbmila ollašuttin dihte Oahpahasguovddáš lágida ámmátlaš skuvlema ja sámeagiela ja -kultuvrra oahpahas ja buvttada ja ovddida dasa guoskevaš oahppamateriálaid, neahttaoahpahas ja oahpahas eará doarjjabálvalusaid.

2 §

Oahppolágádusa ruovttubáiki ja oahpahasgielat

Oahpahasguovddáža ruovttubáiki lea Anára gielda.

Oahpahasguovddáža oahpahasgielat leat suoma- ja sámeagiella.

3 §

Ámmátlaš skuvlen

Oahpahasguovddáža lágidan ámmátlaš vuodđoskuvlemii heivehuvvo ámmátlaš skuvlema birra addojuvvon láhka (630/1998) ja ámmátlaš lasseskuvlemii ámmátlaš rávesolbmuidskuvlema birra addojuvvon láhka

(631/1998), jos dán lágas ii nuppeláhkai daddjojuvvo.

4 §

Sámeagiela ja -kultuvrra oahpahas

Oahpahasguovddáža rektor ja oahpaheaddjit dahket plána sámeagiela ja -kultuvrra oahpahas oahppoollisvuodain ja daid viidodagas, oahpahas ulbmiliin ja guovddáš sisdoalus, guovddáš oahpahasordnestallamiin ja oahppiid árvvoštallanvuogis. Stivra dohkkeha plána.

Oahpahas sáhtta lágideat dárbbu mielde maiddá Oahpahasguovddáža ruovttubáikki olggobealde nu, ahte váldojuvvojit vuhtii sámeálbmoga máhtto- ja čuvgehusdárbbut.

5 §

Ovddidan- ja bálvalandoaibma ja oahppamateriálaid buvttadeapmi

Oahpahasguovddážis sáhtta lágideat skuvlema doarju ja dasa guoskevaš ovddidan- ja bálvalandoaimma. Ovdalis 1 §:a 3 momeanttas oaivvilduvvon oahppamateriálabálvalusaid lassin Oahpahasguovddážis sáhtta buvttadit ja ovddidit maiddá vuodđooahpahas doarjjamateriálaid sámeagiela oahpahussii.

Skuvlemis, ovddidan- ja bálvalandoaimmas sihke oahppamateriálabálvalusaid ovddas sáhtta bearrat mávssu. Mávssuid sturrodas mearriduvvo dan mielde, mii stáhta máksinággalágas (150/1992) mearriduvvo dain mávssuin, mat berrojuvvojit almmolašvuogitvuodalaš bálvalusaid ovddas.

6 §

Ovttasbargu

Oahpahusguovddáš galgá doaibmat ovt-tasráđiid sámeiguovllus doaibmi ja sámeálb-mogii skuvlema fálli eará skuvlenlágideadd-jiiguin, oahppolágádusaiguin ja allaskuvllai-guin.

7 §

Sámegiela ja -kultuvrra oahppiid vuoigat-vuođat ja geatnegasvuođat

Sámegiela ja -kultuvrra oahpahusa oahppin válljemii heivehuvvojit ámmátlaš skuvlema birra addojuvvon lága 27 §:a 1—3 momeant-taid njuolggadusat.

Oahppiid vuoigatvuođas dorvvolaš oahp-panberrasii mearriduvvo ámmátlaš skuvlema birra addojuvvon lága 28 §:s. Máinnašuvvon paragrafa 2—4 momeanttas oaivvilduvvon plána ja ortnetnjuolggadusat dahje eará ort-netmearrádusat leat oktasasaččat dán lága 3 ja 4 §:s oaivvilduvvon oahppiide.

8 §

Sámegiela ja -kultuvrra oahppiid oahp-pososiálalaš ovddut

Sámegiela ja -kultuvrra oahppiide, geat leat uhcimustá lohkanbaji guhkkosaš skuvlemis, miedihuvvojit oahppososiálalaš ovddut nugo ámmátlaš skuvlema birra addojuvvon lága 37 §:s mearriduvvo. Eará oahppiin sáhtá bearrat mávssuid materiálaid, biepmu ja or-uma ovddas. Oahpahus lea nuvttá. Mávssut mearriduvvojit heivvolaš osiin dan mielde, mii stáhta máksinággalágas mearriduvvo dain mávssuin, mat berrojuvvojit almmo-láshvuoigatvuođalaš bálvalusain. Dárkilet njuolggadusat addojuvvojit dárbbu mielde Oahpahusministeriija ásahusa vuođul.

Jos dán lágas oaivvilduvvon máksu, mii berrojuvvo oahppis, ii leat máksojuvvon máksinbeavvi ráđjai, de mávssus sáhtá bearrat máksinbeavvi rájes jahkásaš manño-nanreanttu nugo reantolágas (633/1982) mearriduvvo. Mávssu sáhtá bággobearrat

duomu dahje mearrádusa haga nugo vearuid ja mávssuid ollašuttima birra addojuvvon lágas (706/2007) mearriduvvo.

Oahppi mátkegollodoarjagis ja oahppodo-arjagis mearriduvvo sierra.

9 §

Stivra

Oahpahusguovddázis lea stivra. Oahpa-husráđdehus nammada stivrii guhkimustá njealje jahkái hávil eanemustá gávccii lahtu. Guhtiige sis nammaduvvo persovnnalaš várrelahttu. Ollesáigásaš oahpaheaddjit, eará bargoveahka ja oahppit válljejit stivrii guhte-ge joavkkusteaset ovttá lahtu ja dása per-sovnnalaš várrelahttu stivrra doaibmabadjái. Oahppiid ovddasteaddji lahtuid doaibmabadjái. Stivrra lahtuid eanetlohku galgá ovddastit sámeálbmoga ja sii nammaduvvojit Sáme-dikki árvalusa vuođul. Uhcimustá okta lahttu ja su várrelahttu galget ovddastit sámeiguov-lu gielddaid.

Oahpahusguovddáza stivra vástida dán lágas dasa ásahuvvon eará doaimmaid lassin oahpahusa lágideamis ja ovddideamis. Stivra galgá čuovvut sámeiguovllu ja sámeálbmoga skuvlendárbbuid ja dahkat dán lága mielde evttohusaid skuvlema, oahpahusa ja eará do-aimma birra. Stivrra čoakkádusas, ásaheamis ja áššiid giedahallamis stivrras addojuvvojit dárkilet njuolggadusat stáhtaráđi ásahusa vuođul. Stivrra doaimmain addojuvvojit dárkilet mearrádusat 12 §:s oaivvilduvvon doaibmanjuolggadusain.

10 §

Ráđđádallangoddi

Ámmátlaš skuvlema ovddidan dihte ja Oahpahusguovddáza ja bargoeallima gas-kasaš ja eará dárbbalaš oktavuodaid bajás-doallan ja ovddidan dihte Oahpahus-guovddázis sáhtá leat ráđđádallangoddi, man čoakkádusas ja doaimmain addojuvvojit dárkilet mearrádusat 12 §:s oaivvilduvvon doaibmanjuolggadusain.

11 §

Oahppiidsearvi

Oahpahasguovddážiis lea oahppiidsearvi, masa gullet 3 §:s oavvilduvvon ámmátlaš vuoddoskuvlema oahppit ja 3 §:s oavvilduvvon ámmátlaš lasseskuvlema ja 4 §:s oavvilduvvon oahpahas dakkár oahppit, geat lohket Oahpahasguovddážiis uhcimustá lohkanbaji. Oahppiidsearvi ulbmilin lea ovddidit oahppiid ovttasdoaimma. Oahppiidsearvi geavaha ámmátlaš skuvlema birra addojuvvon lága 36 §:s oavvilduvvon oahppiid sátneválldi. Oahppiidsearvi doaimma lági-deamis mearrida stivra.

12 §

Doaimmanjuolggadusat

Oahpahasguovddáža doaimmanjuolggadusain mearriduvvo skuvlema lági-deami oppalaš ákkain, hálddahas ja doaimmaorgánaid ja bargoveaga doaimmaválldis ja doaimmain, ráđđadallangottis, oahppiidsearviis ja eará dárbbášlaš áššiin. Dasa lassin doaimmanjuolggadusain mearriduvvo sáme-giela ja -kultuvrra oahpahas lági-deami oppalaš ákkain. Doaimmanjuolggadusaid dohkeha Oahpahasguovddáža stivra.

13 §

Rektor ja eará bargoveahka

Oahpahasguovddážiis lea rektor, gean nammada stivra. Rektor jođiha Oahpahasguovddáža doaimma ja vástida das, ahte Oahpahasguovddážiis gullelaš doaimmat dikšojuvvojit bures ja ortnetmielde ja dikšu sutnje dán lágas mearriduvvon eará doaimmaid. Rektora doaimmaid birra addojuvvojit dárkilet mearrádušat doaimmanjuolggadusain.

Oahpahasguovddážiis leat oahpaheaddjit ja oahppolágádusa doaimmas dárbbášlaš eará bargoveahka. Bargoveahka lea virge-dahje bargogaskavuodas stáhtii.

Rektor nammada dahje váldá Oahpahasguovddáža oahpaheaddjiid ja eará bargoveaga. Dakkár oahpaheaddji, guhte galgá nammaduvvot doaimmážiis dahje uhcimustá

ovtta jahká, nammada goittotge Oahpahasguovddáža stivra.

14 §

Rektora ja oahpahasbargoveaga gelbbolašvuodagáibádusaid

Rektora ja oahpahasbargoveaga gelbbolašvuodagáibádusain mearriduvvo oahpahasdoaimma bargoveaga gelbbolašvuodagáibádusaid birra addojuvvon ása-husas (986/1998).

Dan hehttekeahhtá, mii 1 momeanttas mearriduvvo, rektoris galgá leat sáme-gielas uhcimustá buorre njálmálaš ja čálalaš máhttu. Sáme-giela máhtu čájeheapmái heivehuvvojit heivvolaš osiin almmolaš gielladutkosiid birra addojuvvon lánka (964/2004) ja suoma- ja ruotagiela máhtu čájeheapmái stáhtahálddahas stáhtaráđi ása-hus (481/2003).

Oahpahasministeriija sáhtá erenoamáš siva dihte mieđihit gelbbolašvuodagáibádusaid hárrái sierralobi.

15 §

Čiegusindoallan

Oahpahasguovddáža doaimmaorgánaid ja bargoveaga čiegusindoallangeatnegasvuodas mearriduvvo ámmátlaš skuvlema birra addojuvvon lága 42 §:s.

16 §

Nuppástusohcan

Mearrádussii, man Oahpahasguovddáža stivra lea dahkan dán lága vuodul, oazžu ohcat nuppástusa váidimiin hálddahasriektái nugo hálddahasláhkageavahanlágas (586/1996) mearriduvvo. Nuppástusa ii goittotge sáhte ohcat bargoveaga nammadanmearrádusaide.

17 §

Fápmuiboahhtin

Dát lánka boahhtá fápmui mánu beaivve 20 .

Dán lága vuodul gomihuvvo Sámi Oahpahusguovddáža birra geassemánu 18. beaivve 1993 addojuvvon láhka (545/1993) dasa maŋnelis dahkkojuvvon nuppástusaiguin.

18 §

Sirdašuvvannjuolggadusat

Oahpahusguovddáža oahppis, guhte lea lohkgaohtán ovdal dán lága fápmuiboahhtima, lea vuoigatvuotta uhcimustá daidda oahppososiálalaš ovdduide, mat sus ledje dán lága fápmui boadedettiin.

Oahpahusguovddáža bargit, geat leat nammaduvvon bargguidasaset ovdal dán lága

fápmuiboahhtima, jotket ovddit bargguineaset dan maŋná, go dát láhka lea boahhtán fápmui.

Oahpahusguovddáža stivra, mii lea nammaduvvon ovdal dán lága fápmuiboahhtima, joatká iežas doaibmabaji lohppii doaimmas-tis.

Gustojeaddji doaibmanjuolggadusat, mat ledje fámus dán lága fápmui boadedettiin, sihke stivrra ja virgehálldasaččedjiid doaibmaváldái ja bargguide guoskevaš njuolggadusat ja mearrádusat, mat ledje fámus dán lága fápmui boadedettiin, heivehuvvojit dassái, go stivra dohkkeha odđa doaibmanjuolggadusaid.

Ovdalgo dát láhka boahhtá fápmui, de sáhtta álgit lága ollašuttima gáibidan doaibmabi-juide.